

גליון תתלט + ערש"ק פרשת דברים

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

הכנה לכניסה לארץ ישראל – כיצד?

בענין התנאי ד"נבונים" במינוי סנהדרין

איך דאו בחורב שניתנה להם הארץ?

חשיבות המבחנים לתלמידים

מכון אור החסידות

סניף ארץ הקודש
ת.ד. 2033
כפר חב"ד 6084000
03-738-3734
Likras@likras.org

Or Hachasidus

Head Office
1469 President St. #BSMT
Brooklyn, NY 11213
United States
(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם
טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת דברים, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את קונטרס 'לקראת שבת' (גליין תתלט), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש צוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כאופן אמירתם, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט, במדור "חידושי סוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתות הדברים.

◇ ◇ ◇

ויה"ר שנוכח לקיום העידן "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונוכח לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא
מכון אור החסידות

תוכן ענינים

מקרא אני דודש.....ב

הכנה לכניסה לארץ ישראל – כיצד?

מדוע הוציא רש"י את ה"מנורה" משאר כלי המשכן ומנאה בפ"ע?
/ מדוע השמיט רש"י את שרי החמשים ושרי העשרות? / ביאור
דברי רש"י על "רב לכם שבת בהר הזה"

(ע"פ לקסי שוחת חב"ד עמ' 12 ואילך)

פנינים...א. עיונים וביאורים קצרים

גדר ההוכחה שבסמיכות למיתתה (ע"פ תורת מנחם התועהויות השבילי דר"ר ע"י 106)

איך ראו בחורב שניתנה להם הארץ? (ע"פ לקסי שוחת חב"ד עמ' 1 ואילך)

יינה של תורה.....א.

אהבה אמיתית של רועה ישראל

האם ריב"ז אינו סובר ש"משה רבינו אוהבן של ישראל הי"י"? / מהו עומק טעות הבייתוסים שעצרת לעולם אחר השבת? / מדוע סיבב משה את ישראל במדבר ארבעים שנה? / ובמה מתבטאת אהבה אמיתית של רועה ישראל לצאנו? / ביאור נפלא בוויכוח ריב"ז והבייתוסי על מהות אהבת משה רבינו לישראל

(ע"פ לקסי שוחת חב"ד עמ' 1 ואילך)

פנינים...א. דרוש ואגדה

"פנו וסעו לכם ובואו הר האמורי" בעבודת ה' (ע"פ אגדות קדש חב"ד עמ' רמט)

וטרף זרוע – בזכות התפילין (ע"פ לקסי שוחת חב"ד עמ' 11)

חידושי סוגיות.....ב.

בענין התנאי ד"נבונים" במניין סנהדרין

יקשה בפסק הרמב"ם שהסנהדרין צ"ל נבונים לעיכובא, אף שבש"ס אמרו דאפי' משה לא אשכח, וידייק בפרש"י על הכתובים בזה / יבאר דכוונת רש"י לחדש ב' גדרים ב"חכמים", שדיינים צ"ל בדרגא אחרת מעושי המשכן, ועפ"ז מיושב הרמב"ם

(ע"פ לקסי שוחת חב"ד עמ' 9 ואילך)

דרכי החסידות.....טו

לעמוד בבית ד' בשיעורים הקבועים

מקרא אני הדרש

ביאורים בפשוטו של מקרא

הכנה לכניסה לארץ ישראל – כיצד?

מדוע הוציא רש"י את ה"מנורה" משאר כלי המשכן ומנאה בפ"ע? / מדוע השמיט רש"י את שרי החמשים ושרי העשרות? / ביאור דברי רש"י על "רב לכם שבת בהר הזה"

"ה' אלקינו דיבר אלינו בחורב לאמר, רב לכם שבת בהר הזה" (א, ו-ח).

ובפירוש רש"י מביא "מדרש אגדה", וז"ל:

"הרבה לכם גדולה ושכר על ישיבתכם בהר הזה: עשיתם משכן, מנורה וכלים, קבלתם תורה, מנייתם לכם סנהדרין, שרי אלפים ושרי מאות."

ותוכן הדברים, שבהר סיני קיבלו ישראל "הרבה גדולה ושכר", ובכללות הם שלוש מעלות: א) עשו המשכן, המנורה והכלים. ב) קיבלו את התורה. ג) מינו סנהדרין, שרי אלפים ושרי מאות.

והנה, כד דייקת בפרטי הדברים מתעוררים כמה קשיים בלשון רש"י, ובפרט כשמשווים דבריו ללשון הספרי על אתר – וכמו שיתבאר בעז"ה, על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון.

ב. "עשיתם משכן, מנורה וכלים":

כבר דייק המשכיל לדוד בזה שהוציא רש"י את ה"מנורה" מכלל כלי המשכן ופירטה במיוחד – ולכאורה ה' צריך לומר בקיצור: "עשיתם משכן וכלים".

ובאמת, כן הוא לשון הספרי: "עשיתם לכם המשכן וכלים" – ולא נזכרה המנורה ביחוד, ומתחזק הדיוק בזה שרש"י הזכיר ה"מנורה" כענין בפני עצמו.

[ולהעיר, שיש גירסא בספרי המזכירה את המנורה ביחוד, אבל לפי גירסא זו נזכר גם השולחן בפני עצמו (ויש הגורסים כן גם ברש"י כאן). ומכל מקום, צריך ביאור מדוע בחר רש"י דוקא בגירסא זו].

ג. "קבלתם תורה":

פשוט וברור שבסדר הזמנים היתה קבלת התורה לפני עשיית המשכן – ומה טעם הפך רש"י וסידר את "קבלתם תורה" כענין שני, ואילו את "עשיתם משכן כו'" הציב ראשון? המשכיל לדוד מתרץ, שאחרי קבלת התורה הי' חטא העגל, "ויאמרו ח"ו שיצא שכרם בהפסדם לפי שעשו שם מיד העגל, לכך הקדים להם מעשה המשכן שהוא תיקון העגל".

אבל אין התירוץ מספיק, ומשני טעמים:

ראשית, בדרך הפשט קשה לומר שחטא העגל ביטל לגמרי את כל הזכות של קבלת התורה, ובאופן "שיצא שכרם בהפסדם";

ושנית, אפילו אם נאמר שבהכרח להמתין ל"תיקון העגל" – הרי ה"תיקון" הי' עוד לפני עשיית המשכן, שהרי כבר "בי' תשרי נתרצה הקב"ה לישראל בשמחה ובלב שלם ואמר לו למשה סלחתי כדברך" (פרש"י תשא לג, יא), והמשכן הוקם רק בא' ניסן.

והדרא קושיא לדוכתא, למה לא הקדים רש"י את המעלה של "קבלתם תורה" כדבר ראשון, ובפרט שכן הוא הסדר בספרי כאן.

ד. "מניתם לכם סנהדרין, שרי אלפים ושרי מאות":

לשון הספרי כאן: "מנתי עליכם שבעים זקנים ושרי אלפים ושרי מאות ושרי חמשים ושרי עשרות".

והנה, זה שרש"י השמיט ולא הביא את ה"שבעים זקנים" – מובן הוא, משום שמינוי השבעים זקנים לא הי' "בהר הזה" (בהר סיני), כי מחד גיסא הרי "אף במצרים ישבו עמהם" (רש"י פ' בהעלותך יא, טז), ומאידך גיסא המינוי שלהם על ידי משה וכו' הי' רק לאחר שנסעו מהר סיני (בקורות התאווה, כמפורש בפ' בהעלותך שם);

ולכן הביא רש"י דוקא ה"שרי אלפים ושרי מאות" – שהתמנו על ידי עצת יתרו, והי' זה כשהיו עדיין בהר סיני, בסמיכות ליום הכפורים (פרש"י יתרו יח, ג).

אבל קשה: למה הביא רק ה"שרי אלפים ושרי מאות", והשמיט את ה"שרי חמשים ושרי עשרות" שנתמנו עמהם יחד, כמפורש בכתובים?

גם צריך ביאור, שהרי שרים אלו שנתמנו על ידי עצת יתרו קדמו לכאורה לעשיית המשכן – ומה טעם איחר רש"י דבר זה והציבו בסוף דבריו (ובספרי אכן הקדים את מינוי השרים לפני עשיית המשכן).

ה. והביאור בכל זה (וראה גם משנ"ת במדור זה אשתקד, וצרף הדברים לכאן):

הדיבור "רב לכם שבת בהר הזה" – מחובר להמשך הכתובים, המדברים בענין הכניסה לארץ ישראל; והיינו, שהקב"ה אמר לישראל שהם קיבלו די צרכם בהר סיני, ועתה מוכנים הם להמשיך אל ארץ ישראל ולהתיישב בה.

והנה, ההכנה הנדרשת לפני הכניסה לארץ, היא חיזוק וקביעת היסוד של "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש" (יתרו יט, ו) – שגם כאשר יתיישבו בארץ ויתחילו לנהל סדר חיים טבעי ככל העמים שסביבותיהם, יזכרו את המיוחד שבהם, שהם "סגולה מכל העמים" (שם יט, ה).

וזהו שאמר הקב"ה לישראל, שלאחר שהיו זמן ממושך בהר סיני כבר קיבלו את ה"גדולה" הנדרשת, שבפרטיות יש בה שלושה ענינים. ומונה רש"י את שלושת הענינים (לא לפי סדר הזמנים כפי שניתנו **בעבר** בהר סיני, אלא) לפי תוכן השפעתם על מצבם של בני ישראל **עכשיו**, בענין ההכנה לחיי המעשה שבארץ ישראל.

ו. ובפרטיות:

הדבר הראשון והעיקרי הוא זה ש"**עשיתם משכן**" – מקום קבוע להשראת השכינה, וכיון שקדושתו של הקב"ה שורה בתוך בני ישראל ("ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (תרומה כה, ח)) הרי נקבע בהם היסוד של היותם "גוי קדוש".

והנה, השראת השכינה שבמשכן שייכת לכלי המשכן והעבודה שבהם, ולכן מפרט "משכן וכלים"; ומתוך כל הכלים מפרט במיוחד את ה"מנורה" – כי במנורה מודגש וגלוי ענין זה, וכמו שכתב רש"י לעיל (אמור כד, ג. וראה משכיל לדוד כאן) שהמנורה היא "עדות לב" **באי עולם שהשכינה שורה בישראל**".

לאחר מכן בא הדבר השני – "קִיבַּלְתֶּם תּוֹרָה": על ידי התורה באה הקדושה המיוחדת של "גוי קדוש" לידי ביטוי בהנהגה מעשית בחיי היום-יום, שמקיימים את הוראות התורה כפי שניתנו מהקב"ה;

וכדי שבני ישראל אכן יבינו היטב את הוראות התורה וידעו כיצד לקיימן בדיוק, בא הדבר השלישי: "**מִצֵּיתָם לָכֶם סִנְהֶדְרִין**" – שהם המלמדים את ישראל את דיני ועניני התורה ומורים כיצד לקיים את הוראות התורה בפועל.

ז. והנה, המיניו של ה"סנהדרין" במדבר כלל "שרי אלפים ושרי מאות שרי חמשים ושרי עשרות", ולא מצינו שיוזכרו אלו בלא אלו.

[במלחמת מדין נזכרים רק "שרי אלפים ושרי מאות" (מטות קאפיטל לא – פסוקים: יד, מח, נב, נד) – אבל שם מדובר בשרי המלחמה, ואינו ענין לה"סנהדרין" שהם שופטים הנושאים במשא העם].

אך רש"י כאן חילק בין הדבקים, והזכיר רק את ה"שרי אלפים ושרי מאות" – ולא הזכיר את ה"שרי חמשים ושרי עשרות".

ולפי דרכנו יש לתת טעם בזה:

רש"י בא להדגיש את ה"גדולה" שהגיעו אליה ישראל בתור הכנה והכשרה לכניסה לארץ; ומעתה יש לומר, שבארץ ישראל אין הכרח ב"שרי חמשים" ובוודאי לא ב"שרי

עשרות", ודי ב"שרי אלפים ושרי מאות" בלבד.

והיינו, שזה שמינו גם "שרי חמשים" ו"שרי עשרות" הי' רק בשביל הזמן שבו נדדו ישראל במדבר, שבגלל המסעות ומצוֹלֵי הדרך נדרשו "שרים" הממונים גם על קבוצות קטנות; אבל לאחר מכן, כאשר התיישבו בארץ ישראל באופן מסודר וקבוע, כבר אין הכרח בזה, ומספיק שיהיו "שרי אלפים ושרי מאות", ודו"ק.

[אך יש להעיר, שבספרי הנביאים מצינו כמה פעמים שגם בארץ ישראל היו "שרי חמשים" (שמואל-א ח, יב. מלכים-ב א, ט ואילך. ישעי' ג, ג). ונראה שאין הכוונה שם לאותם "שרי חמשים" הנזכרים בתורה – שופט הממונה על חמשים איש – אלא באופן אחר. וראה בארוכה בפירוש האברבנאל לפ' יתרו, שהלשון "שרי חמשים" (וכן שאר ה"שרים") יכול להתפרש בכמה אופנים. ואכמ"ל].

גדר ההוכחה שבסמיכות למיתה

ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדש באחד
להדש דבר משה אל בני ישראל גו'
מלמד שלא הוכיחן אלא סמוך למיתה
(א, ג. רש"י)

לכאור' צ"ע, שהרי מאז שהוציא מרע"ה
את בני ישראל ממצרים, מצינו פעמים רבות
שנתן להם דברי תוכחה, ומהו שכתב רש"י
ש"לא הוכיחן אלא סמוך למיתה"?

וי"ל, דנשתנו דברי התוכחה שבפרשתנו
ממה שהוכיחם משה לפני כן.

דהנה, בכל הפעמים שהוכיחם לפני"ז הי'
זה בשעת מעשה, ולכן לא היתה זו תוכחה
גרידא, כ"א גם ע"מ לאפרושי מאיסורא
וכיו"ב.

משא"כ בנדו"ד, שהיתה התוכחה על כל
המאורעות הרבים שאירעו במדבר, ולא על
חטא שחטאו בו עכשיו, ובפרט שהדברים
נאמרו לא לחוטאים עצמם כ"א בפני בניהם.

וא"כ היו הדברים דברי תוכחה בלבד, וע"ז
כתב רש"י ש"לא הוכיחן אלא סמוך למיתה".

איך ראו בחורב שניתנה להם הארץ?

ראה נתתי לפניכם את הארץ באו ורשו את הארץ
גו'

ראה נתתי - בעיניכם אתם הואים אני אומר לכם מאומד
ומשמועה
(א, ח. רש"י)

הקשו המפרשים (נו"כ רש"י כאן), הרי
בזמן ההוא עדיין לא באו לארץ ישראל,

ויתירה מזו, פסוק זה תוכנו דברי ה' בחורב
- ה' אלקינו דבר אלינו בחורב גו' ראה נתתי
לפניכם גו" - וא"כ, איך אפשר לומר שבחורב
ראו "בעיניכם" ולא "מאומד ומשמועה" -
ש"נתתי לפניכם את הארץ" כאשר עדיין לא
באו לשם?

ויש לומר הביאור בזה בפשטות:

דיבור זה בא בהמשך לדברי התוכחה
שבתחילת הפרשה "אחד עשר יום מחורב
דרך הר שעיר עד קדש ברנע", ופירש רש"י
"אמר להם משה... אין לכם דרך קצרה מחורב
לקדש ברנע כדרך הר שעיר ואף הוא מהלך
י"א יום, ואתם הלכתם אותו בשלשה ימים...
וכל כך היתה שכינה מתלבטת בשבילכם
למהר ביאתכם לארץ". כלומר, שבנסיעה זו
מהר חורב הלכו ישראל במהירות נסית, כדי
למהר ביאתם לארץ.

ואחרי שאמר משה את דבריו בקיצור
וברמז, חזר אח"כ לספר על נסיעה זו
בפרטיות - ה' אלקינו דבר אלינו בחורב
לאמר רב לכם שבת בהר הזה, פנו וסעו לכם
ובאו גו"; וזהו שמוסיף "ראה נתתי לפניכם
את הארץ באו ורשו גו'", שבזה רמז להם
הנפלאות שיראו בעת נסיעה זו [דמ"ש "ראה
נתתי" אין הכוונה שכבר ראו (בחורב), אלא
שיראו זה עתה בעת נסיעה זו].

והיינו, שבראותם המהירות הנסית
שממהר הקב"ה את ביאתם לארץ, הרי זו
ראי' מוחשית איך שמצד הקב"ה הרי הארץ
כבר נתונה להם בפועל, מבלי כל עיכוב
ומונע, וחסרה רק הכניסה לארץ בפועל
(אלא שבפועל גרמו שנתעכבו במדבר עוד
למעלה מל"ח שנה).

יגה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך ההסידות

אהבה אמיתית של רועה ישראל

האם ריב"ז אינו סובר ש"משה רבינו אוהבן של ישראל הי"ז" / מהו עומק טעות הבייתוסים שעצרת לעולם אחר השבת? / מדוע סיבב משה את ישראל במדבר ארבעים שנה? / ובמה מתבטאת אהבה אמיתית של רועה ישראל לצאנו? / ביאור נפלא בוויכוח ריב"ז והבייתוסי על מהות אהבת משה רבינו לישראל

בתוכחת משה לבני ישראל שבריש פרשתנו, מוכיחם משה על שהוצרכו להיטלטל במדבר ארבעים שנה לכפר על חטאם.

תוכחה זו נרמזת בפסוק "אחד עשר יום מחורב דרך הר שעיר עד קדש ברנע": ההליכה מחורב לקדש ברנע אורכת בדרך כלל אחד עשר יום, ואילו בני ישראל הלכו אותה בשלושה ימים בלבד, וכל זה לפי "שהיתה שכינה מתלבטת בשבילכם למהר ביאתכם לארץ". וכך רצה הקב"ה להמשיך ולהכניס את בני ישראל לארץ במהירות, אלא ש"בשביל שקלקלתם הסב אתכם סביבות הר שעיר ארבעים שנה" (פרשתנו א, ב ובפרש"י).

והנה, מסופר בגמרא (מנחות סה, א) שפסוק זה שימש את רבי יוחנן בן זכאי בוויכוחו עם הבייתוסי:

הבייתוסיים טענו שעצרת היא לעולם "אחר השבת", וטען זקן אחד מהם ש"משה רבינו אוהב ישראל הי", ויודע שעצרת יום אחד הוא", ולכן תיקן שתמיד יחול חג השבועות מיד לאחר השבת בכדי "שהיה ישראל מתענגין שני ימים".

ועל זאת השיבו ריב"ז ו"קרא עליו מקרא זה אחד עשר יום מחורב דרך הר שעיר", ש"אם משה רבינו אוהב ישראל הי", למה איחרן במדבר ארבעים שנה", והלא יכול הי' להוליכם בזריזות כפי שהלכו באותם שלושה ימים מהלך אחד עשר יום (ראה שם בתוס' ד"ה אחד עשר יום – עפ"י פרש"י בפרשתנו).

והדברים תמוהים ביותר: מוויכוח זה נמצא לכאורה ששיטת הבייתוסי היא ש"משה

רבינו אוהב ישראל היי, ואילו ריב"ז טוען כנגדו ומוכיח שאין הדבר כן ח"ו! יש לבאר את עומק טענת הבייתוסים, ומענה ריב"ז אליו, שמאחר והובאו בתורה אמת, הרי אין אלו פטומי מילי בעלמא, אלא טענת הבייתוסים יש לה מקום בשכל דתורה, ושוברה בצדה, מענה ריב"ז שמוכיח מפרשתנו את דרך האמת.

מ"ט שערים מלמטה ושער הנר"ן מלמעלה

עצרת באה לאחר שסופרים בני ישראל שבעה שבועות, ויום החמישים הוא חג השבועות. ספירה זו, אינה מניין ימים בעלמא, אלא תקופת עבודת ויגיעת האדם לזכך עצמו עד שישג כל אותן מ"ט דרגות בעבודת ה', שנקראו "מ"ט שערים", ויהא מוכן לקבלת התורה ביום החמישים.

אמנם, "שער החמישים" הנמשך בחג השבועות, אינו ממניין הספירה, ואין סופרים "היום חמישים יום", לפי שאין בכוח ויכולת האדם להשיג את ההמשכות הנעלות של חג השבועות, אלא "שער" זה בא בדרך מתנה מלמעלה. וכדוגמת מה שאמרו חז"ל (יומא לט, א) "אדם מקדש עצמו מעט [מלמטה] מקדשין אותו הרבה [מלמעלה]", שלאחר שספרו והגיעו לכל מה שיכולים לזכך עצמם בכוח עצמם, אזי בא במתנה מלמעלה שער החמישים (ראה בכ"ז בלקוטי תורה במדבר י, ד. ועוד).

והנה, יום השבת הוא גם כן קדושה הבאה מלמעלה, ואינה תלוי' בעבודת בני ישראל. הימים טובים נקבעים על פי קידוש ראשי חדשים של בני ישראל, ואילו "שבת מקדשא וקיימא" (ביצה יז, א). קדושת השבת נמשכת מצד עצמה, ואינה באה על ידי עבודת בני ישראל.

ועל פי יסוד זה תובן המשמעות הפנימית של טענת הבייתוסים:

מכיוון ששער החמישים אינו מושג על ידי עבודת האדם, אלא נמשך עליו מלמעלה, הרי גם ההכנה לקבלת שער זה צריכה להיות מלמעלה ולא על ידי עבודת האדם. ועל כן טענו שעצרת לעולם לאחר השבת, בכדי שערב חג השבועות יחול לעולם בשבת, וההכנה להמשכות הנעלות שבשבועות תהי' גם כן על ידי יום השבת ש"מקדשא וקיימא".

עומק טעות הבייתוסים

והנה, טענה זו של הבייתוסים, יסודה בשורש טעותם וכפירתם, והוא מה שהבייתוסים היו כופרים בתורה שבעל פה ומאמינים רק בתורה שבכתב:

תורה שבכתב היא דבר ה' עצמו כפי שנמסר אל משה, "הקב"ה אומר ומשה כותב" (כבא בתרא טז, א). דבר זה מתבטא גם בכך, שאפילו מי שקורא תורה שבכתב מבלי להבין את פירוש הדברים, מקיים מצוות תלמוד תורה, וזאת משום שהוא קורא את דבר ה' ממש.

לקראת שבת

יא

לעומת זאת, תורה שבעל פה עניינה הוא מה שניתנה התורה להבנת האדם והשגתו, כפי שנתבארה ונתפרשה על ידי חכמי ישראל שבכל דור ודור. משום כך, הלומד תורה שבע"פ, מקיים את מצוות תלמוד תורה רק אם הבין את משמעות מה שלמד.

הפרש זה בין תורה שבכתב לתורה שבעל פה, מתבטא גם בכך שבלימוד תורה שבעל פה יש בכוח הלומד להוסיף בתורה ולחדש בה, וחיידושים אלו נעשים חלק מן התורה עצמה; אבל בתורה שבכתב יש להיזהר ביותר שלא להוסיף ולא לגרוע ח"ו, אלא ללמוד את דבר ה' בדיוק (ראה הל' תלמוד תורה לאדמו"ר הזקן פ"ב סי"ב-ג).

ובזה טעו הבייתוסים, וכפרו בתורה שבעל פה, לפי שהעלו על דעתם הכוזבת שתורת ה' היא רק מה שנמשך מלמעלה מאת הבורא, תורה שבכתב, ואין שום אפשריות לאדם התחתון השפל לבוא ולחדש ולפרש עניינים בתורה.

והנה, טעותם של הצדוקים שעצרת לעולם אחר השבת, נשתלשלה מטעותם בהבנת מהות התורה:

על פי סברתם שהתורה לא ניתנה להשגת האדם, ואין לו תפיסה בה, הרי גם ההכנה לחג מתן תורתנו אין ראוי לה שתהי' על ידי עבודתן של ישראל, אלא עלי' לבוא מלמעלה. ועל כן טענו שעצרת לעולם לאחר השבת, כי שבת היא המשכה הבאה על האדם מלמעלה ללא גיעתו והשגתו, ולדעתם זו היא ההכנה המתאימה לקבלת התורה.

ולפי טעותם, הרי תיקון עניין זה שתהא עצרת סמוכה לשבת, הוא עניין לטובתם של בני ישראל, שתהי' ההכנה למתן תורה שלמעלה מהשגת האדם, על ידי יום השבת שהוא עניין הבא מלמעלה ואינו מגיע על ידי עמל ויגיעת האדם. ומכך הסיקו, שמשעה רבינו, שאוהב ישראל הי', בוודאי תיקן שלעולם תהי' עצרת לאחר השבת.

במה מתבטאת אהבה אמיתית?

ועל טענה זו השיב ריב"ז לכסיל כאיוולתו, ו"קרא עליו מקרא זה, אחד עשר יום מחורב דרך הר שעיר":

טעות גדולה היא לומר שאין תוכן ומשמעות בלימוד האדם ועבודתו העצמית. כי תכלית ועניין התורה ומתן תורה וחג השבועות, הוא מה שהתורה ירדה למטה, וניתנה לישראל "לחבר עליונים ותחתונים" (ראה שמות רבה פ"ב, ג), שהאדם ילמד את התורה בהבנה והשגה, ויפרשנה, ועד "לאפשא לה" (זהר ח"א יב, ב) – לחדש ולהוסיף עניינים בתורה. ועניינים אלו שהאדם משיג בשכלו ומחדש, הם נעשים חלק מן התורה הקדושה.

וכאשר האדם מתייגע בשכלו בסברת התורה, הרי התורה מתעצמת ומתאחדת עמו, עד שנקראת על שמו, וכדברי חז"ל (עבודה זרה יט, א) "בתחילה נקראת על שמו של הקב"ה, ולבסוף נקראת על שמו, שנאמר בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה". ואף שמה שהאדם משיג זהו חלק התורה כפי שירד והתלבש בשכל האדם, מכל מקום הרי על ידי

שמשגיג היטב את התורה זוכה האדם לאחד שכלו עם מהותו ועצמותו ית', כמבואר בסה"ק (ראה תניא פ"ה. ועוד).

וזהו עומק תכלית מתן תורה, שלא זו בלבד שניתנה תורה מלמעלה, אלא יחד עם זה ניתן ליהודי הכוח להבין את התורה בשכלו ולחדש בה, ובכך לחבר את הקדושה העליונה עם שכלו והבנתו העצמית.

וממילא מובן אשר טענת הבייתוסים הבל היא, מאחר שההבנה וההשגה של בני ישראל וחידושיהם בתורה שבעל פה, היא תכלית המכוון במתן תורה. ואם כן מובן, שגם ההכנה לחג השבועות ראוי לה שתהי' על ידי עבודת האדם דווקא ולא במתנה מלמעלה, שהרי זו תכלית מתן תורה, שיהא האדם מתייגע ועמל בכל כוחות נפשו להשיג את התורה ולהתאחד עמה.

וממילא, אין מקום כלל לקבוע ערב חג השבועות דווקא בשבת שהיא מתנה מלמעלה שלא על ידי עבודת האדם [ומה שמתן תורה הוא ביום החמישים, ונתבאר לעיל שהוא מתנה מלמעלה, ראה בלקוטי תורה שם, שנתבאר שגם זה בא ע"י עבודת האדם. עיי"ש].

ובזה עמד ריב"ז ולימד את הבייתוסי אהבה אמיתית מהי: דעתו של הבייתוסי הייתה שאם תיקן משה עצרת לאחר השבת, וישראל מקבלים את ההכנה לעצרת במתנה – אין לך אהבה גדולה מזו; אך ריב"ז ביאר לו שאין זו אהבה אמיתית, אלא להיפך: "משה רבינו אוהב ישראל היי", ועל כן לא תיקן שתהי' עצרת לאחר השבת, אלא שיתייגעו בני ישראל ויעמלו בכוח עצמם להתכונן לקבלת התורה, עד שיזכו לקבל התורה ולהתעצם ולהתאחד עמה. זוהי האהבה האמיתית של משה לישראל, וזוהי הטובה האמיתית עבורם! [נראה במקור הדברים שמבאר באופן נפלא את הוכחתו של ריב"ז מהפסוק "אחד עשר יום" וגו'. עיי"ש].

וטרף זרוע – בזכות התפילין

חלוצים תעברו לפני אחיכם בני ישראל
הם היו חולכים לפני ישראל למלחמה, לפי שהיו גבורים
ואיבים נופלים לפניהם, שנאמר וטרף זרוע אף קדקד
(ג. ית. רש"י)

ברבינו בחיי (ס"פ מטות) מקשר מעלה זו של בני גד - "וטרף זרוע עם קדקד" - עם מצות התפילין, תפילין של יד ותפילין של ראש, וז"ל: "היו בטוחים בגבורתם וכחם בזכות המצוה שבידם, וכענין שדרשו רז"ל: וטרף זרוע - בזכות תפילין שבזרוע; אף קדקד - בזכות תפילין שבראש".

ויש לבאר הרמז בשייכות דתפילין לגד דוקא:

"גד" הוא אותיות ג' ד' (ראה אור התורה ויחי שפב, ב ואילך, ובהנמנן שם). ובתפילין של ראש יש הרי שני שינ"ן: שינ"ן אחת עם ג' ראשים, ושינ"ן אחת עם ד' ראשים - גד [ראה זח"ג רנד, ב. ולהעיר גם מהמבואר בסידור עם דא"ח שער התפילין (בתחילתו), שבחינת המוחין העליונים שמתגלים על ידי התפילין, בתחילה הם במספר שלוש (ג) ואחר כך מתחלקים לארבע (ד), עיין שם].

ומהאי טעמא בבני גד הורגשה סגולת התפילין ביתר שאת על שאר השבטים, ובהם הוא שנתקיים "וטרף זרוע אף קדקד".

ובהלכות קטנות להרא"ש הל' תפילין (סט"ו - כהגירסא שהובאה במעדני יו"ט שם) כתב "שמפני קיום מצות תפילין ותיקונן יתקיים באנשי המלחמה וטרף זרוע אף קדקד". ומצוה וזכות לפרסם הלכה זו בין כל אנשי המלחמה וקרוביהם וידידיהם בכל מקום שהם.

"פנו וסעו לכם ובואו הר האמורי" בעבודת ה'

רב לכם שבת בהר הזה, פנו וסעו לכם, ובואו הר האמורי ואל כל שכניו וגו' עד הנחר הגדול נהר פרת
(א, ו-י)

יש לבאר פסוקים אלו בעבודת האדם לקונו:

רב לכם שבת בהר הזה - הר זה הוא הרי סיני, מקום מעמד מתן תורה. למרות מעמד ומצב נעלה זה הוזהרו בני ישראל לא להשאר במקום זה, כי על האדם להיות מהלך מחיל אל חיל. וגם - לא להסתפק בפעולותיו וקישוט עצמו, כי אם גם להשפיע על הזולת, ועד למי שנמצא במקום רחוק ביותר ו"חוץ" ממנו.

ולכן פנו וסעו לכם - על האדם לנסוע ולצאת ממקומו. ולא די בנסיעה בעלמא ודרך מעבר, כי אם צריך שהנסיעה תהי' באופן של - ובואו - היינו, בפנימיות. ולהיכן?

הר האמורי - "הר" הוא מקום היצר הרע, כמאמר חז"ל "לעתיד לבא מביאו הקב"ה ליצר הרע כו' צדיקים נדמה להם כהר גבוה" (סוכה נב, א). והיינו, שבפני עם ישראל, ש"עמך כולם צדיקים", הרי מקום היצר הרע נדמה כ"הר". ובזה עצמו צריך לצאת אל "הר האמורי", שהרי ה"אמורי" הוא עיקר הקליפות והסטרא אחרא (תו"א הוספות קב, ג), וגם "אל כל שכניו". והיינו, שאין לאדם להסתפק בקישוט עצמו, אלא עליו לצאת ל"הר האמורי" ול"שכניו", ולעסוק עם הנמצאים שם ולהשפיע עליהם.

ועי"ז יזכו ש"ירחיב ה' אלקיך את גבולך", ויבואו עד הנחר הגדול נהר פרת - והיינו, שינחלו גם את הקני ואת הקניזי ואת הקדמוני (רמב"ם הל' רוצח פ"ח ה"ד. לקו"ת להאריז"ל פ' לך. ועוד) בביאת משיח צדקנו.

הידושי סוגיות

עיון ופולפול בסוגיות הפרשה

בענין התנאי ד"נבונים" במינוי סנהדרין

יקשה בפסק הרמב"ם שהסנהדרין צ"ל נבונים לעיכובא, אף שבש"ס אמרו דאפי' משה לא אשכח, וידיק בפרש"י על הכתובים בזה / יבאר דכוונת רש"י לחדש ב' גדרים ב"חכמים", שדיונים צ"ל בדרגא אחרת מעושי המשכן, ועפ"ז מיושב הרמב"ם

שלילה משמע שדין זה (שבריש הפרק) לעיכובא נאמר (ראה תוס' מנחות פג: בענין לשון שלילה כה"ג, וכן מפורש לענינו במנ"ח מצוה תצא). ובפרט שבנוגע לכהנים ולויים מפרש הרמב"ם (שם ה"ב) "מצוה כו' ואם לא מצאו אפילו היו כולם ישראלים ה"ז מותר" - שמזה ניכר דהתנאים שהזכיר קודם לזה (בה"א) הם לעיכובא.

והנראה בזה, בהקדם הביאור בפרש"י פרשתנו, דעה"פ (א, יב-יג) "איכה אשא לבדי גוי' הבו לכם אנשים חכמים ונבונים גוי'", פירש "נבונים" - מבינים דבר מתוך דבר, ולאח"ז מביא מהנמצא בספרי כאן "זו היא ששאל אריוס את רבי יוסי מה בין חכמים לנבונים, חכם דומה לשולחני עשיר כשמביאין לו דינרין לראות רואה

בה"א סנהדרין ריש פ"ב פסק הרמב"ם "אין מעמידין בסנהדרין כו' אלא אנשים חכמים ונבונים, מופלגין בחכמת התורה כו'". ולכאורה תימה, דכיון שאמרו בעירובין (ק:) ד"נבונים לא אשכח" אפילו בימי משה, האיך פסק הרמב"ם ש"אין מעמידין כו' אלא אנשים חכמים ונבונים". ובצידה לדרך (פרשתנו א, טו) כתב "דהאי אין מעמידין דקאמר הרמב"ם היינו היכא דמשתכחי נבונים אבל אי לא משתכחי לא מיעכבי" (וראה לחם משנה כאן), וע"ד דברי הרמב"ם להלן בפרקין (ה"ז), ש"ב"ד . . צריך שיהא בכל אחד מהן שבעה דברים ואלו הן חכמה וענוה כו'", ו"פשוט הוא שכל זה אינו לעיכובא" (לשון הלח"מ שם). איברא דמפשטות לשון הרמב"ם "אין מעמידין כו' אלא כו' ונבונים" בלשון

(כפירוש הפשוט ד"תגר"), עד ששיג הדבר, והמשא ומתן הוא ממעות "שלו" ולא של אחרים.

וי"ף דכוונת רש"י (שכידוע לא בא אלא לפרש פשוטו של מקרא) היא לתרץ כאן שאלה פשוטה בכתובים אלו, דבתחלה אמר משה "הבו לכם אנשים חכמים ונבונים וידועים גו'", ולהלן נאמר רק "ואקח . . אנשים חכמים וידועים" (א), (טו) ולא נזכר "נבונים", וכמ"ש רש"י גופיה דזהו מפני שכוונת משה היא ש"נבונים לא מצאתי", כנ"ל מעירובין, ומעתה עולה תמיהה, דבנוגע למלאכת המשכן חזינו שמצא משה בעלי חכמה ותבונה, כמפורש בפ' ויקהל (לו, א) "ועשה בצלאל גו' וכל איש חכם לב אשר נתן ה' חכמה ותבונה בהמה", הרי מפורש, שנמצאה מעלת ה"תבונה" (ולא רק בבצלאל, שבו נאמר בפ' תשא (כנ"ל) "ואמלא אותו גו' בחכמה ובתבונה", אלא גם) ב"כל איש חכם לב"; ומאי שנא מינוי דיינים שלא מצא. ובפרט ששניהם, מלאכת המשכן ומינוי הדיינים, היו לשיטת רש"י בסמיכות זמן זל"ז, עיי' בפירושו ליתרו (יח, יג) דמינוי הדיינים היה למחרת יום הכפורים (או עכ"פ בסמיכות אליו), והרי בו בזמן היה הציווי על מלאכת המשכן (כפרש"י בפ' תשא בכמה דוכתין).

ומזה מוכח דלא הרי נבונים לצורך מינוי דיינים, כבעלי תבונה שנצרכו לעשיית המשכן. ולבאר מעלת "נבונים" דהכא בא המשל דשולחני תגר. דהנה בהבנת "דבר מתוך דבר" – יש בכללות ב' אופנים: (א) שהבנת דבר מסוים מתרחבת יתר על מה ששמע, היינו שהבנתו בדבר שלמד אינה רק כפי המידה ש"שומע

וכשאר מביאין לו יושב ותוהא, נבון דומה לשולחני תגר כשמביאין לו מעות לראות רואה וכשאר מביאין לו הוא מחזר ומביא משלו". והנה גם לעיל בפ' תשא עה"פ (לא, ב-ג) "ראה קראתי בשם בצלאל בן אורי גו' ואמלא אותו רוח אלקים בחכמה ובתבונה גו'" – פרש"י "בחכמה – מה שאדם שומע מאחרים ולמד, ובתבונה – מבין דבר מלבו מתוך דברים שלמד". ומעתה יש לתמוה אמאי בפסוק דידן טרח לפרש רק מה הם "נבונים", משא"כ "חכמים" לא טרח להזכיר שוב מה דפירש התם (ומה שפירש כאן "חכמים – כסופים" אינו ענין לזה כמובן, ועיי' במפרשים (שם) אפרים. משמרת הקודש. באר יצחק. ועוד) שהנכון לגרוס ברש"י שם הוא (ע"ד לשון הספרי כאן) "אנשים צדיקים כסופים" בהשמטת תיבת "חכמים", היינו ש"כסופים" הוא פירוש ל"אנשים" ולא ל"חכמים". ואכ"מ), ובפשטות הוא משום דסמין על מה שפירש "חכמים" כבר לעיל בפרשת תשא, וא"כ הוא הדין גבי "נבונים" דהו"ל לסמוך על פירושו התם. וגם יש לדקדק במה שכאן דוקא הוסיף לפרש במשל השולחני, מה שלא נזקק בפרשת תשא.

ויובן ע"פ ביאור תוכן משל זה, דלכאורה אין מחזור כ"כ תוספת הביאור שעל ידי המשל, ואדרבה, לכאורה אין המשל דשולחני תגר דומה לנמשל, דהא "מבין דבר מתוך דבר" היינו שהבנת ה"דבר" החדש מיוסדת על ה"דבר" הראשון ששמע מאחרים, ומתוכו הוא מובן, ואילו "שולחני תגר" היינו ש"כשאר מביאין לו הוא מחזר ומביא משלו", היינו שנושא ונותן בעצמו ומכח מה שיש לו

למילתא וכו', ולהבין ולהסיק מעומקה של תורה באופן של חידוש ממש, ולהכי צ"ל "מבינים דבר מתוך דבר" באופן של חידוש. ו"נבונים" כגון אלו דוקא לא מצא משה.

ומעתה יוקשה לאידך גיסא, דמובן ופשוט, שבקשת משה בתחילה "הבו לכם אנשים חכמים ונבונים וידועים לשבטיכם" היתה מוסכמת אצל הקב"ה וכפי רצונו (ועיי' בפרש"י בריש דברי משה (א, ט. שם, יב) ש"לא מעצמי אני אומר לכם אלא מפי הקב"ה"), ותמוה מהו שהסכים הקב"ה לתנאי ד"נבונים" בשעה שאינם בנמצא באותה שעה. אבל לפי הנ"ל י"ל דבאמת "נבונים" כייל תרי גווני כנ"ל, היינו דעכ"פ יש בכלל זה גם נבונים כעין עושי המשכן, אלא שחידש רש"י דכולל הדבר גם "נבונים" שלמעלה מזה, שיודעים לחדש דבר (וזהו שלימות המצוה לדורות), ודוקא על סוג מעולה זה נאמר להלן "לא מצאתי", אבל הפחותים מהם אכן היו ונמצאו [אלא שכדי לרמוז שהיה כאן איזה חסרון ולא נמצאו נבונים בשלימות כ"שולחני תגר", השמיט הכתוב להלן הפרט ד"נבונים"].

וע"פ כל הנ"ל דב' סוגי "נבונים" איתנהו, אתי שפיר דברי הרמב"ם הנ"ל, די"ל שכוונת הרמב"ם ב"אין מעמידין כו' אלא כו' ונבונים" היא ל"נבונים" סתם שזהו תנאי לעיכובא (בסנהדרין) ו"נבונים" כאלו היו בימי משה (וגם לאח"ז); ודברי הגמ' שבימי משה "נבונים לא אשכח" היינו "נבונים" . כשולחני תגר, כנ"ל.

מאחרים" ותו לא מידי, כי אם שמתוך ענין זה מבין מעצמו עוד פרטים בדבר זה שלא שמעם בפירושו. (ב) ולמעלה מזה, ש"מבין דבר מתוך דבר" באופן של חידוש ממש, שמבין דברים אחרים וחדשים מכח הבנת דבר זה. ובוזה שאני דיינים מעושי המשכן, דבמלאכת המשכן היה צורך בתבונה שענינה הרחבת הנשמע ותפיסת הפרטים שלא נתפרשו בו להדיא, משא"כ בדיינים נדרשו כאלו שבכוחם להבין (מתוך דבר) גם דבר שיש בו חידוש ממש. וכמשל שולחני תגר, דגם "כשאין מביאין לו הוא מחזר ומביא משלו" - היינו שאי"ז נכון המסתפק בהבנת והרחבת הדבר שלימדוהו אחרים (כשולחני המרוויח ממה ש"מביאים לו"), אלא מבין עי"ז דברים חדשים ממש - כתגר המגדיל לעסוק גם בדיליה, כש"אין מביאין לו", ומצליח להרוויח רווחים חדשים שאינם בכלל מה שמביאין לו.

ומעם החילוק פשוט, דבעשיית המשכן נאמר (תרומה כה, ט. שם, מ) "ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו", "בתבניתם אשר אתה מראה בהר", היינו שהיתה הוראה ברורה בכל דבריו, ונשללת עשיית מה שאינו בכלל זה, ולכן די ב"תבונה" סתם, להבין מתוך ראיית תבניתם כיצד לעשותם בפועל; משא"כ הדיין שצריך לידע המשפט במצבים ותנאים שונים שיעלו במשך תקופת דיינותו, ולדון בשאלות וענינים שלא נתפרשו בתורה, ובעי לדמות מילתא

המדרג
לעילוי נשמת
הרה"ח ר' שלמה
בן ר' יעקב ע"ה
אנני
נלכ"ע ב"ז תשרי ה'תשנ"א
תנצ"ה

לעמוד בבית ד' בשיעורים הקבועים

ואחת לאחת ימצאום כספירים מאירים, אך ורק בישבם ובעמדם בבית ד' בשיעורים הקבועים להלכה ואגדה,
אז ירום קרן עמנו

העין רואה, והלב לעומתו מתמוגג

...הביטו אל צור חוצבתם אבותיכם ואבות אבותיכם, מה טוב ומה נעים הי' גורלם בגורל
חיי היהדות, בחום הישראלי בחיבת הקדש בהלכן לבתי כנסיות ולבתי מדרשות. זה בכה
לומד פרק משניות, וזה בכה שומע פרק תניא, וכולם כאחד בין מנחה למעריב מתאגדים
בשמיעת אגדה, מחכמת הלב, ומורה דרך חיים בהנהגת האדם ותיקון מדותיו בבית ובשדה,
ואשר בגלל זאת, תודה לא-ל עליון, יצא לנו דור ישרים באוהבי תורה, מחבבי מצוה, ועושי
צדקה בלב תמים.

עינא וליבא תרין ריעין דלא מתפרשין, העין רואה, והלב לעומתו מתמוגג. כהיום
מסתכלים אנחנו בערפלי חשך - הי' - השודד מאתנו כל רטיבת הנפש ועליצותה, ושם
מורך בלבנו, מעולף בדאגה עמוקה, ומבלי דעת נופלים אנחנו - ח"ו - ביאוש גמור, וכל
אחד מאתנו, כאילו אומר, בלחישא, לאמר: למהות מצבנו די ומספיק מה שהננו.

חיים טהורים הבלולים באהבה ורגש

ובגלל הדבר הזה הנה מיום ליום יתיבש מעין חכמתנו וירב - ח"ו - המחסור והכפן
ר"ל בלימוד התורה, בעבודת התפלה, והתעודדות רוח ישראל סבא, ונהי' למס להעצבות

והדאגה, אשר פרי' שמה ושערוורה ותביא רקב - ח"ו - בענפי החיים, ילידי הבית ירבו כבר וישכחו או לא ידעו אצילות אור תורתנו, והוד ונעם המצות, סמל החכמה והמדע, חיים טהורים הבלולים באהבה ורגש מדות מסולאות, המתגלגלים ברחוב היהודים בכל עיר ועיר, הנה כל אלה, לרגלי סיבות שונות יעזבו, יצאו וכאילו לא שבו למו, דבר המכאיב לב ומדאיב נפש כל אב ואם, ואת כל אשר רוח אהבה בו לאחיו עם הקדש, בראותם גאון יעקב, כאלו ח"ו הלך ושחוח, לא יעלה ולא יבוא.

קומה ישראל למנוחתך, מדוע נפלו פניך, השקיטה נא סערת לבבך העדינה והתעורר לזכור, כי הנך גוי אחד בארץ, אשר אלקים קרובים אליו, חנך דעת לשום בריתו אתנו לא יפיר וחסדו הטוב מעל עמו לא ימיש לעד, ומי כהגוי הגדול - כן ירבה לברכה - הלזה אשר דברי אבותיו על לבו חרותים דברי הימים בדמי עולליו ויונקיו, חכמים וגאונים כתובים ויהיו נקראים בכל עת, אשר כל בן הלאום בחכמתם וגבורתם יתהלל, ועל כנפי רוח טהרה במסילותם יהלך, וככוכב אור בהדרת קדש, ידרוך בארמנות הא-ל הגדול והנורא, הכנסת והמדרש מקור חיים בהירים.

להאחז בסנסני עץ החיים והדעת

והנה גם כהיום, אם לאור המאורות הגדולים, מטעי אבות קדושים ותורתם בלימוד תורתם נסע ונלכה, להאחז בסנסני עץ החיים והדעת לתת לב על נחלת ה', בבנים מגודלים מנעוריהם כנטיעים, להיות דברי תורה (מאמרי חז"ל, הלכה, אגדה ויושר ההנהגה) נבלעין בדמיהן ויוצאין מפיהן מפורשים, (אבות דר' נתן פכ"ד). ובבנות מחוטבות (בסיפורים ושיחות מלוקטים מחיי עמנו מיום היותו לעם קדש). בחיבת תום ישראל, המשובצה בטוהר האלקי, אשר הואל אדני השמים והארץ, בחסדו הטוב הנחילנו, תורת אמת ומשפטים צדיקים, ממדבר מתנה היא לכל אחינו, ואחת לאחת ימצאום כספירים מאירים, אך ורק בישבם ובעמדם בבית ד' בשיעורים הקבועים להלכה ואגדה, אז ירום קרן עמנו.

(אגרות קודש ח"א עמ' קעב-קעג)